

Okul ve Devrimci Değişme

John S. Brubacher

Çev. Dr. A. Ferhan OGUZKAN (*)

Buraya kadar toplumsal değişme ve ilerlemenin düzenli biçimde meydana geleceği varsayımından hareket ettik. Çocukların ve yetişkinlerin, seçenekli toplumsal politikaları tartışmayı öğrenebileceklerini ve bir hareket planı bakımından akla dıyalı belirli sonuçlara varabileceklerini kabul ettik. Bununla birlikte, toplumsal ilerlemeyi etkilemek her zaman o kadar basit bir iş değildir. Bir sorunun çok özenle incelenmesinden sonra bile, nasıl hareket edilmesi gerektiği konusunda o sorunla ilgili taraflar arasında çok kez anlaşmaya varılamadığı görülür. Bu kördüğümü çözmek için genellikle demokrasilerde izlenen yol, oya başvurmak ve tüm toplumun eyleme geçişini düzenleme işini çoğunluğa bırakmaktır. Çoğunluğun kendi yolunu seçmesine izin verilmesi, azınlığı ilke üzerinde çoğunlukla anlaşması demek değildir; bu tutum, sadece azınlığın şu veya bu biçimde harekete geçilmesini zorunlu kılan bir çıkmazdan kurtulmak için böyle bir yola razı olması anlamına gelir. Azınlık, çoğunluğun yönetimine isteyerek boyun eğdiğinden toplumsal değişmeler pek az şiddet hareketine raslanan bir düzen içinde barışçı bir yaklaşımla gerçekleşebilir. Bu düzenli değişme süreci, demokrasinin yöntemlerini öğrenme konusunda çocukların bilmeleri gereken başlıca noktalardan biridir.

Yalnız azınlığın onayladığı bu değişikliklerin yapılmasıyla, değişme sadece düzenli biçimde gerçekleşmekle kalmaz; aynı zamanda genellikle aşamalı biçimde olur. Sık sık söylenildiği gibi, toplumsal ilerleme, devrimden çok evrim yoluyla olur. Ne var ki aşamalı devrimci toplumsal ilerlemenin, birtakım kimselere hızlı görünmediği zamanlar da olmuştur. Bu gibi kimseler, aradıkları reformun doğruluğuna besledikleri olağanüstü inançla, ilerleme hızının zorlanmasında kendilerini haklı görürler. Onlar, düşündükleri değişikliklerin ger-

(*) A.Ü Eğitim Bilimleri Fakültesi Öğretim Görevlisi.

çekleşmesi için oldukça yavaş işleyen eğitim süreçlerinden yararlanmak isterler; fakat sonuçlar, kısa zamanda elde edilemez ve elde edilen sonuçlar da pek çarpıcı değil ise daha zorlayıcı önlemler almak üzere kullandıkları yöntemleri bırakmakta duraksama göstermezler.

Düzenli, olağan bir toplumsal değişme sürecinin engellendiği yerde böyle bir fırsat doğabilir. Bir örnek olarak okul dışı eğitim araçlarından radyo ve basını alabiliriz. Eğer demokrasinin akılcı yöntemlere karşı beslediği güven desteklenecek ise, bu iletişim kanallarının çoğunluğun görüşüne uygun bir eğitimi gerçekleştirmeye çalışırken bütün sınıfların eşitçe yararlanacakları biçimde yayında bulunmaları gerekir. Fakat, bir an için, bu iletişim araçlarının çoğunlukla toplumsal politika konusunda muhaliflerinin düşüncelerini belirtmelerine inatla karşı koyan kimselerin dolaysız ve dolaylı denetimi altında bulunduğunu varsayalım. Yetkinin böyle hiçbir ycsaya veya kurala dayanmadan (keyfi olarak) kullanılması karşı duyulan kızgınlık, muhalefeti, şiddetli önlemler alınması yönünde akılcı veya eğitimsel yöntemlerden vazgeçmek üzere kolayca harekete geçirebilir. Elbette, yalnızca yetkinin aşağı yukarı eşitçe dağılımıyla halkın, toplumsal gerginlikleri hafifletmek aracı olarak ister istemez ckil ve inandırma yoluna başvuracağından emin olduğumuzu söyleyemeyiz.

Hızlandırılmış toplumsal değişme yönünde bir başka istem, daha kuramsal alanlarda da kendini gösterebilir. İstenilen değişikliğin, benimsenen **statüko** içindeki güçler dengesinin sadece yeniden düzenlenişine değil de eski algı ve düşünce çerçevesinin bir yenisiyle köklü bir biçimde değiştirilmesine dönük olduğunu tasavvur ediniz. Eğitimle ilgisi olmayan birçok kimse ve bazı eğitimciler, böyle bir değişikliğin veya geçişin aşamalı olarak yapılamayacağı düşüncesindedirler. Onlar, siyasal ve toplumsal değişikliklerin yavaş uygulanması ilkesini, atomcu bir görüş olduğu ve toplumun yeniden düzenlenişini parça parça, taksitlerle gerçekleştirdiği için reddederler. Ayrıca, belirli bir algılcıyış ve düşünüş çerçevesinden bir başkasına atlayış biçiminde yapılan niteliksel değişmelerin, niceliksel değişmelere yol açacağından da oldukça kuşkuludurlar. Örneğin, değişikliklerin aşamalı olarak gerçekleşmesi ilkesi (graduclism) toplumun belli bir sürede kapitalizmden komünizme dönüşebileceği anlamına gelir. Bundan dolayı olarak şu anlaşılır: Bu iki aşırı uç birbirinden ne denli farklı da olsa aralarındaki ayırım, tür bakımından bir ayırım değil, sadece bir derece ayırımıdır. Aşamalı değişme ilkesinin karşısında olanlar, kapitalizmin ve komünizmin algı ve düşünce çerçeveleri arasındaki ayırımı derece değil, bir tür ayırımı olarak görürler.

Birinden öbürüne doğru uzayan bir değişme, ancak durumun kesin bir biçimde yeniden düzenlenmesiyle gerçekleşebilir. Bu, büyük bir akarsuya atlamaya benzer; bunu belirli bir süre içinde bir dizi sıçrayışlar yerine tek bir sıçrayışla ve birden yapmamız gerekir. Yavaşça yükselen bir öğrenme eğrisi, yerini birdenbire yükselen hızlı bir değişme eğrisine bırakmalıdır. Toplumsal açıdan bu bir devrim olmalıdır.

Kimi eğitimciler, bu toplumsal devrimin «sınıf savaşı» yoluyla yapılması gerektiğini ileri süren Marxçı görüşü benimserler. Toplumsal hoşnutsuzluktan devrimci maksatlarla yararlanan bir eğitimden yanadırlar. Hatta okul içinde ve dışında öğretmenlerin, öğrencilerin ve velilelerin katıldığı militan kuruluşlar oluşturulmasıyla sınıf savaşı sınırlarını zorlamaya çalışırlar. İnsan yaradılışına bağlı özelliklerin, mantıklı inandırmalarla değiştirilebileceğine güven beslerler ise de sınıf çıkarıyla ilgili eski alışkanlıklara bu yoldan kolayca erişebilecekleri konusunda umutları zayıftır. Bu nedenle savaşımın çözümü her zaman yumuşak yöntemlerle olmayacaktır. Gücün güçle karşılanması gerekecektir. Ne yazık ki bazen ister istemez baskıya, zora başvurulacaktır. Zora başvurma mümkün olduğu ölçüde erteleneyecektir, ancak böyle bir yola başvurulduğu zaman bunun sorumluluğu öğretmenlere ve işçi sınıfına değil, toplumsal ve ekonomik üstünlüğe sahip ve haksız ayrıcalıklarından kolayca vazgeçmeyen sınıfın omuzlarına yüklenecektir.

Kimi eğitimciler de böyle bir sonuca varılmasından son derece uzgündürler, çünkü bundan böyle eğitimin toplumsal gerginliklerde önemli rol oynamasından söz edilemeyecektir. Artık, eğitim bu durumda, ancak toplumsal düzen neyi içeriyorsa onu koruyacaktır. Plato'nun **Cumhuriyet**'inde eğitim, güzel bir rastlantıyla fizoiof bir hükümdarın iktidara geldiği dönemde toplumsal adaleti sağlamak içindir. İdeal bir toplum meydana getirmek için şansa bağlı bir gelişme beslemekten yana bir felsefe yaklaşımı ile böyle bir oluşumu zorla gerçekleştirmeye çalışmaktan yana bir felsefe yaklaşımının her ikisi de işlerlikten yoksundur; çünkü bu yaklaşımlar daha aşamalı bir eğitim süreci yoluyla yeniden yapımcılığı etkilemekte başarısız kalmışlardır. Halkın zihinsel ve ahlâkî alışkanlıklarının içtenlikle dönüşümünü ve iktidarın açık bir biçimde eski düzenden yenisine geçişini sağlayamayan hiçbir devrim, gerçekten sürekli bir başarı elde edemez. Yoksa, yeni düzen daha başlangıçta ne yazık ki tehlikeye düşer. Bugün yeni bir düzene kavuşmak için zora başvurulması, daha şimdiden yarın zor yoluyla karşı devrim yapılmasının yolunu hazırlamaktır. Eğer toplumun yeniden oluşturulması çabalarının dönem dönem yapılan ve toplumu temelinden sarsan devrimlerin

ters etkileri altında kalmaması isteniliyor ise eğitimden zora başvuru-
rularak gerçekleştirilen değişiklikler güvenceye almak için değil de
değişimden önce ve değişim sırasında yararlanılmalıdır.

Eğitim felsefesi bakımından sınıf çıkarlarının çarpışmasında
proleterycnın isteklerinin ne olduğunu çok iyi bilen birtakım eğitim-
ciler ise toplumsal sorunla ilgili bu şartların niçin aynı zamanda
soruna çözüm getiren bir yöntem oluşturduğunu anlayamamakta-
dırlar. Bu eğitimciler, sürekli bir sınıf çatışmasının ister istemez sı-
nıf savcısını konusunda açık bir yan tutma ile çözüme bağlanması
gerektiği düşüncesinde değildirler. Eğitime, toplumsal yeniden yapı-
mın bir aracı olarak pek az inanan ve hiç inandırmayanlar için sınıf
savaşını tutarlı bir yöntem olabilir. Fakat eğitimi bir meslek olarak
benimseyen kimseler, böyle bir kuramı nasıl olur da kabul edebilir-
ler? Böyle davranmak, kendi mesleklerini tanımamak ve onu küçült-
mek demektir. Aksine, eğitimciler, tartışma ve inandırmayıcı karşı gü-
ven beslemelidirler. Sınıf düşmanlıklarını yoğunlaştırmak veya sı-
nıflar arasındaki ayrılığı genişletmek yerine sınıflar arasında ileti-
şim kanallarını açık tutmak için çaba göstermelidirler. Akılcı yöntem-
lere bel bağlamak muhakkak duyumsamazlığa ve umursamazlığa
yol açmaz. Öğretmenler, toplumsal çıkarlarla ilgili bir anlaşılmazlık-
ta yan tutmama zorunda kalmaları ve yansız davranmaları müm-
kün olmasa bile gerilimin dar sınıf düzeyinden geniş toplumsal çıkar
düzeyi doğrultusunda azalması konusunda etkin bir çaba göstere-
bilirler ve böyle de yapmalıdırlar

Elbette toplumsal ayrılıklar konusunda bir uzlaşma sağlanması
son derece güçtür ve bu işi öğrenmek uzun bir zaman alır. Fakat
öğrenmenin birdenbire olduğu duruma pek az rastlanır. Kişinin, bir
devrimin baskısı altında bile öğrenebileceği tek şey, zorunlu olarak
hızlandırılmış değişmeden nefret etmektir. Gerçekten, başka nasıl
olabilir? Eğer aklın lâmbası aydınlatmıyor ise veya alevi sönmüş ise
savcısının karanlıkta bir sonuca erdirilmesinden başka çare yoktur.
Akılcı yöntemler bir yana itildiği zaman, toplumsal bakımdan son
söz herhalde yalnız copların ve makineli tüfeklerin olacaktır. Oy
pusulalarının yerini mermiler olacaktır. Bu, düşünsel ve ahlâkî if-
lâstan başka nedir? Hem de ne pahasına! Bununla birlikte, akla ve
eğitime dayalı yöntemlerin, uzun bir süre içinde maddî gücün yerini
alabileceğine güven beslenmesi de inanç bakımından tam bir serü-
vendir. (*)

(*) John S. Brubacher, *Modern Philosophies of Education*, McGraw-Hill, New
York, 1962, s. 201-204.